

Türkmen halk yrymlary -7: Tebipçilik bilen baglanşykly yrymlar. Em-ýomlar

Category: Halk döredijiligi we rowaýatlar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Türkmen halk yrymlary -7: Tebipçilik bilen baglanşykly
yrymlar. Em-ýomlar

TEBIPÇILIK BILEN BAGLANŞYKLY YRYMLAR. EM-ÝOMLAR

Çyban çykça, gyzyň sogan sylp, «Şu sogan guraýança, çybanym
gurasyn» diýip, köçä zyňmaly.

* * *

Gözüňe ittirseň çykça, pul sürtüp, ýedi ýoluň üstüne taşlap,
zyňňa seretmän gaýtmalymsyň.

* * *

Adamynyň bir ýerinde siňňil bolsa, sogany ýenjip, duza garyp
sürtmeli.

* * *

Siňňil bolanda, şol ýere hudaýatyny goýbermeli. Hudaýaty şol
siňňili iýip gutarýar.

* * *

Gözüňe gül düşse, ir säher turup, gün dogmanka, künjüniň ýedi
sany gülüni ýuwut-malymsyň.

* * *

Doga berlen adama tizlik bilen it ýalakdan suw içirmelimiş.

* * *

Bogazy agyrýan adam horaz çorbasyny içse, örän peýdaly.

* * *

Gökbogma bilen kesellän çagany sagaltmak niýeti bilen ir säher ýola çykmalymyş-da, ilkinji duşan atly, eşekli, ulagly ýa-da pyýada bolsa-da, «Gökbogmaly çaga näme em etmeli?» diýip soramalymyş. Yzdan adam gelýän bolsa, «Dur, how, gelme!» diýmelimiş-de, şonuň salgy beren emini ýerine ýetirmelimiş.

* * *

Ir bilen biriniň melleginden gökje ternäni eýesine görkezmän ýolup, gökbogmaly çaga iýdirseň, çaga gökbogmadan saplanar.

* * *

«Gökbogmaly çaga açylsyn» diýip, ýola gök monjuk zyň-maly.

* * *

Dalagy agyrýanlar ýaz ýorunjasyny gaýnadyp, suwuny içse, şypa tapar. Ol peşewi ýöremeýänlere-de oňat emdir.

* * *

Çopantelpeginiň gülüni gaýnadyp içiberseň, böwrekdäki daşy eredir.

* * *

Üzüm çybygy kesilende, damjalap damýan suwuny gijilewükli demrewe çalmaly.

* * *

Bagry agyrýan adamlara düýäniň öýkeni iýdirilse, dertleri dep bolar.

* * *

Ýylanyň, içýanyň çakan ýerine owlagyň etini, ýapyp halas edip bolar.

* * *

Baýtal süýdünü aşgazany agyrýanlara, gursak agyrasy bolanlara içirmelimiş.

* * *

Kellän agyrsa, köprük sogan iýmelimiş.

* * *

Diş agyranda sarymsagy oda gömüp ýapmalymyş. Şonda diş agyry dep bolarmyş.

* * *

Biriniň gözüne ak düşse, ene süýdüne zagpyran goşup ýuwsa, şypa tapar.

* * *

Eger biriniň içi gatasa, ýüzärligi göbегine çalsa, em bolar.

* * *

Hamyla aýala gatyryň ýüregini iýdirseň, çaga dogurmasy aňsat bolarmyş.

* * *

Gyzdyryp agardylan demir sokulan suw ýa-da çakyr içilse, içgeçmäni dep edýär. Peşewi saklanmaýanlar, bilinden köp gan gidýänler hem şu emi etseler, peýdalydyr.

* * *

Injiriň miwesini ýa-da ýapragyny ýenjip, meňe, hala, siňňile ýapsaň aýrylar.

* * *

Turpy mynjyradyp, bala garyp, demrewе ýapsaň, şypa taparsyň.

* * *

Gabarçagy aýyrmak üçin towuk etini sirkä garyp ýapmaly.

* * *

Şetdalynyň ýapragyny ýenjip, içi gurçukly adamynyň göbегine ýapmaly.

* * *

Mumyýa döwüге, çykyga, ysmaza oňat dermandyr.

* * *

Ysmaz üçin iň oňat derman barsyň ýagy hasaplanylýar.

* * *

Düýp sogany mynjyradyp, duzlap siňňile ýapyberseň, öz-özünden aýrylyp gider.

* * *

Soganyň suwuny burnuňa damdyrsaň, kelläňdäki güwwüldi aýrylar. Kelle agyrsa, soganyň suwuny gulagyňa damdyrmaly.

* * *

Sary getirmä narpyz gowy ýaraýar.

* * *

Şugundyryň suwy eliň, ýüzüň sowuklan, jaýrylan ýerine çalsaň tiz bitirýär. Siňňili aýyrýar.

* * *

Söwüdiň ýapragyny we gülüni mynjyradyp, suwuny içseň, kelleagyry aýrylýar. Ýapragyny ýenjip, suwuny gulaga damdyrsaň, iriň akmaz.

* * *

Turp iýen adama içýan zäheri ýöremez.

* * *

Arpabadyýany (ukroby) köp we yzygiderli iýseň, gözüň kütelermiş.

* * *

Ýedi aýlyk doglan çagany dokuz aý dolýança ýatgydaky bar bolan şertleri döretmek üçin pagta dolap, peşehanada gazanyň aşagynda saklapdyrlar, şonda çaga her hili howp-lardan goragly bolupdyr.

* * *

Iteşen örende, aýal köýnegini geýseň (gyzyl), örgün aýrylarmyş.

* * *

Balygyň oňurgasy, barsyň dyrnagy, towşanyň süňki göz degmekden goraýarmyş.

* * *

Eger-de adama göz degendir öýdülse, ýüzärlük tütedip, üstünden eýläk-beýläk üç gezek ätläp silkinmeli.

* * *

Adama, çaga göz degse, zäk ýakmaly .

* * *

Mör-möjekleriň çakan ýerlerine, enda-myň agyrly ýerlerine «yrym-yrym, ýom-ýom» diýip, ody çalaja degrip, tisingdirýär ekenler .

* * *

«Göz degendir» öýdülende, gurşun eredilip, näsagyň de-pesinde suwly jam tutulyp, şol suwa erän gyzgyn gurşun guý-ýarlar. Şonda näsag gurşunyň jagyrdan sesine tisingin-ýär. Gur-şunda şekiller emele gelýär. Şol şekiller boýunça göz degendigi anyklanylýar.

* * *

Gözi degýän adam gelse, gidenden soň, pyçak bilen yzyny kesişdirmeli.

* * *

Gözi degýän adam öýe gelse, gidenden soň, yzyndan suw sepmeli.

* * *

Ýanynda syrtlanyň tüýüni ýa-da dişini göterseň, hemmelere mähriban görnersiň.

* * *

Ýanynda doňzuň dişini göterseň, dogra kär etmezmiş, göz degmezmiş.

* * *

Gyzamyk çykan çaganyň ýanynda oturyp dutar çalsaň, dutar sesine örgün gowy örermiş.

* * *

Gyzamykly çaga ýatan öýüň gapysynyň ýokarsyndan bir bölejik

pagta gysdyrmaly. «Ak gelip, ak çyksyn» diýlip, ýerine
ýetirilýän yrym.

* * *

Gan basyşy beýik adamlar bilegine gyzyň ýüpek daňyp goýsa, gan
basyşy kadalaşar.

Taýýarlan: Gurbanjemal YLYSOWA.

Halk döredijiligi we rowaýatlar